

JUNGTINIŲ AMERIKOS VALSTIJŲ AKCIJŲ RINKA

Ignas Žilinskas¹, Regina Gurkšnienė²

*Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Verslo vadybos fakultetas,
Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva
El. paštas: ¹ignas.zilinskas@stud.vgtu.lt; ²regina.gurksniene@gmail.com*

Santrauka. Išsiaiškinamos pagrindinės sąvokos, susijusios su akcijų rinkomis, taip pat atskleidžiama akcijų rinkos atsiradimo istorija. Nagrinėjama Jungtinių Amerikos Valstijų akcijų rinka – apžvelgiamos pagrindinės akcijų biržos ir institucijos, skirtos reguliuoti akcijų rinką. Straipsnyje pateikiama akcijų, vertybinių popierių, obligacijų svarba Jungtinių Amerikos Valstijų ekonomikai. Atskleidžiami veiksniai, darantys įtaką akcijų ir vertybinių popierių kainai. Palyginamos Niujorko ir Nasdaq akcijų biržos, veikimo principai ir apžvelgiamos didžiųjų JAV įmonių akcijų kainos. Siekiama išsiaiškinti pagrindinius privalumus ir trūkumus investuojant į akcijas, vertybinius popierius ir obligacijas. Atliekamas palyginimas tarp Jungtinių Amerikos Valstijų ir Lietuvos akcijų rinkų.

Reikšminiai žodžiai: akcijų rinka, akcijų birža, dividendai, akcijos, investuotojas, biržos makleris.

Įvadas

Jau nuo senų senovės žmonės, norėdami pasipelnyti, praturtėti perpardavinėjo kitų pagamintas gėrybes. Būtent pirkliai pirkdami prekes už mažesnę kainą, kitur jas parduodavo brangiau, tokiu būdu sukurdami pelną. Ilgainiui pradėdama kurti stambias bendroves, galinčias gaminti didesnį kiekį produktų su žemesnėmis išlaidomis arba prekiauti kitų pagamintomis prekėmis didesniais kiekiais. Kadangi tam reikėjo daug lėšų, buvo rizikuojama visu turimu turtu. XVII–XVIII amžiuje pradėta šią riziką mažinti bendrovę padalinant keliems asmenims, priklausomai nuo to, kiek jie buvo pasiryžę investuoti į jos steigimą. Ilgainiui tokiai investavimo strategijai pasiteisinus, buvo pastebėta, kad pelnas yra didesnis nei paradimai, todėl ši strategija ėmė sparčiai plisti.

Tuo metu Jungtinėse Amerikos Valstijose nuspręsta, kad reikia dar labiau paprastinti investavimo procesą. Tam tikslui suformuota Niujorko akcijų birža, kuri apjungė įmonių akcijas į vieną visumą. Tokiu būdu sukurti pamatai šiandieniniam, nuolatos besivystančiam, kintančiam verslui. Galutinai apibrėžus akcijų, akcijų biržų terminus pradėta aiškinti, kaip yra klasifikuojamos akcijos ir koks yra jų veikimo principas. Šio straipsnio tikslas – apžvelgti JAV akcijų rinką. Tikslui pasiekti yra susipažįstama su jos atsiradimo istorija, aptariami investavimo privalumai ir trūkumai. Darbui aktualumo suteikia nagrinėjamas Lietuvos gyventojų polinkis investuoti.

Akcijų rinkos atsiradimo istorija

Pirmosios tikrosios akcijų rinkos neegzistavo iki pat 1500-ųjų, tačiau buvo gausybė rinkos pavyzdžių, kurios buvo panašios į akcijų rinką.

Kaip pavyzdys būtų XII a. Prancūzija, kuri turėjo sistemą, leidžiančią valdininkams keisti valdomų žemės ūkio skolas visoje šalyje banko vardu. Tai gali būti laikomas kaip pirmasis didelis pavyzdys kuris leido uždirbti, kadangi buvo aktyviai prekiaujama skolomis. XIII a. Venecijos pirkliai pradėjo prekiauti vyriausybės vertybiniais popieriais. Labai greitai, pastebėjus, kad uždirbami didžiuliai turtai prekiaujant vyriausybės vertybiniais popieriais, jas ėmėsi pardavinėti ir bankininkai iš netoliese esančių Italijos miestų.

Pirmoji tikra akcijų sistema yra siejama su Belgija. Briugė, Gentas ir olandų – Roterdamas, kiekvienas iš šių miestų turėjo savitą akcijų rinkos sistemą XVI a. Tačiau, bendrai priimta, kad Antverpenas buvo pirmasis turėjęs akcijų rinkos sistemą. Visos šios ankstyvosios akcijų rinkos neturėjo vienintelio dalyko: akcijų. Nors infrastruktūra ir institucijos buvo panašios į šių dienų akcijų rinką, niekas neprekiavo kompanijų akcijomis. Vietoj to, rinkos sprendė vyriausybės, verslo ir individualios skolos klausimus. Sistema ir organizacija buvo panaši, nors faktine nuosavybe buvo prekiaujama visai kitaip (Bebusinessed 2016).

Akcijos, akcijų rinka ir akcijų birža

Akcijos – vertybinis popierius, kuris numato, kad bendrovės kapitalas gali būti dalinamas į atskiras dalis. Įmonės akcijos atspindi jos visą nuosavybę. Jei jūs turite įsigiję 100 % bendrovės akcijų, jums priklauso visa įmonė, jei įsigyjate tik 33 % bendrovės akcijų, jums priklauso trečdalis įmonės, bei tokia pati dalis į valdymo balsus, dividendus ar kitas išmokas.

Akcijos tarp visų investicijų sulaukia daugiausia dėmesio, ir ko gero ne veltui. Nes būtent iš akcijų investuotojai gali tikėtis didžiausios grąžos (renkantis tarp tradicinių investavimo priemonių). Kiekviena įmonė pati sprendžia, ar ji nori, kad jos akcijos būtų kotiruojamos vertybinių popierių biržoje. Jei akcijos kotiruojamos – tai jų pirkimas bei pardavimas yra labai greitas ir nesudėtingas procesas. Jei akcijos biržoje nekotiruojamos – jas taip pat galima pirkti bei parduoti, tačiau šis procesas gerokai sudėtingesnis, ir tokie sandoriai vyksta palyginti retai. Investuotojui savo investiciniame portfelyje turint akcijų, jis gali tikėtis uždirbti iš:

Dividendų (ar kitų išmokų) – kiekviena įmonė turi savo dividendų politiką, ir jų reikšmė investuotojui priklausomai nuo įmonės taip pat bus skirtinga.

Akcijų kainos pokyčio - net jei kompanija nemoka dividendų, ar jų moka nedaug, tai dar nebūtinai investiciniu požiūriu bloga kompanija. Tai gali būti sparčiai auganti įmonė, investuojanti į savo plėtrą. Vis tik, trumpalaikiai akcijų kainos svyravimai nėra reali investuotojo grąža (Lukošius 2016a).

Yra du akcijų tipai:

Paprastosios akcijos – tai įprastos akcijos, kurios suteikia proporcingą įmonės nuosavybės dalį (priklausomai nuo to, kiek iš viso yra išleista akcijų), dividendus, balso teisę priimančioms akcininkų susirinkimo sprendimus. Paprastosios akcijos – investuojant dažniausiai sutinkamas akcijų tipas, ir jei nenurodyta kitaip, greičiausiai tai ir bus paprastosios akcijos.

Privilegijuotosios akcijos – šios akcijos iš tiesų nėra tokios privilegijuotos kaip skelbia pavadinimas, ir dažniausiai jos būna mažiau vertingos nei paprastosios akcijos. Šios akcijos taip pavadintos dėl to, kad įmonės likvidavimo atveju esant lėšų trūkumui, privilegijuotosios akcijos turi pirmenybę prieš paprastasias akcijas. Dažniausiai tai būna tokios pat kaip ir paprastosios akcijos, tik neturi balso teisės, ir tokios akcijos kainuoja pigiau. Taip pat dažnai pasitaikančios privilegijuotosios akcijos yra labiau panašios į neterminuotas įmonės obligacijas – šios akcijos moka pastovų dividendą, kuris yra tam tikras procentas nuo jų nominalios vertės. Tokios privilegijuotos akcijos gali būti kaupiamosios arba ne, o jei jos kaupiamosios, tuomet neišmokėta dalis kaupiasi net ir nuostolingais metais (Investopedia Staff 2016).

Akcijų birža – tai vieta/institucija, kur susitinka akcijų pirkėjai bei pardavėjai, ir yra vykdomi sandoriai. Sandoris biržoje įvyksta tada, kai konkrečių vertybinių popierių tam tikram kiekiui atsiranda pirkėjas ir pardavėjas, sutinkantys sudaryti sandorį ta pačia kaina. Pagrindinis akcijų biržos tikslas – užtikrinti, kad prekyba vertybiniais popieriais vyktų teisingai, tvarkingai bei efektyviai. Iš esmės visos tokios biržos yra „vertybinių popierių biržos“, ir jose prekiaujama ne vien tik akcijomis, bet ir kitais vertybiniais popieriais (bent jau obligacijomis), tačiau paprastumo dėlei šios įstaigos vadinamos tiesiog „akcijų biržomis“.

Prekiauti akcijomis galima ne tik biržoje. Vienodai sėkmingai prekyba akcijomis galima ir OTC (užbiržinėje) rinkoje, kur vienas asmuo gali tiesiogiai parduoti savo turimas akcijas kitam asmeniui, tačiau bet kokių atveju jam reikės kreiptis į finansų tarpininką dėl transakcijos apskaitos (nes akcijos nematerialios). Paprastai tokiu būdu prekiaujama tik tomis akcijomis, kurios nekotiruojamos akcijų biržoje.

Tuo tarpu prekyba biržoje yra puikiai standartizuota, kur kas patogesnė, bei skaidresnė kainos atžvilgiu. Vis tik stambieji finansų tarpininkai dažnai apeina biržą ir klientų sandorius sudaro tiesiogiai – taip sutaupydamos biržoms mokamą mokesčių, padidina savo pelną (Lukošius 2016b).

Investavimo pranašumai ir trūkumai

Investavimas yra procesas, kuomet stengiamasi panaudoti turimus pinigus, kad būtų galima uždirbti dar didesnę grąžą, tam panaudojant specifines pastangas. Yra daugybė sričių, kur investuotojas galėtų investuoti pinigus. Investuotojas gali pirkti nekilnojama turtą arba rinktis investuoti į vertybinius popierius, obligacijas, akcijas. Visos šios investicijos jautriai reaguoja į rinkos pokyčius, todėl atsiranda kainos nepastovumas, kuris arba kyla arba krenta. Būtent kainų svyravimų dėka, susiformuoja pranašumai ir trūkumai (1 lentelė), kuriuos gauna investuotojas.

Investuotojų tauta

Beprecedentis pakilimas akcijų rinkoje lėmė tai, kad stipriai suaktyvėjo visuomenės dalyvavimas vertybinių popierių prekyboje 1990 m. Metinis vidutinis parduodamų akcijų kiekis išaugo nuo 11,4 mln. 1980 metais iki 169 mlrd. 1998 metais. Tarp 1989 ir 1995 metų, dalis visų namų ūkių turinčių akcijų, tiesiogiai arba per tarpininkus kaip pensijos fondai, pakilo nuo 31 % iki 41 %. Visuomenės įsitraukimą į rinką ženkliai palengvino investiciniai fondai, kurie surenka pinigus iš skirtingų žmonių ir investuoja juos pagal savo nuožiūrą į akcijų portfelius. Investiciniai fondai leidžia mažiems investuotojams, kurie nesijaučia pakankamai patyrę arba neturi laiko rinktis tarp tūkstančių skirtingų akcijų, pasirinkti profesionalų asmenį (biržos maklerį), kuris tai galėtų atlikti. Investiciniai fondai apima įvairias

akcijas ir apsaugo investuotojus nuo netikėtų stiprių svyravimų, kurie gali atsirasti individualių akcijų vertėje (Conte, Karr 2012).

1 lentelė. Privalumai ir trūkumai investuojant (Holyguy 2011)
Table 1. Advantages and disadvantages of investing (Holyguy 2011)

Pranašumai	Trūkumai
<ol style="list-style-type: none"> 1. Infliacijos kursas yra didesnis nei komercinių bankų palūkanos, tačiau mažesnės nei akcijų vertės kylimas. 2. Augimo kursas yra daug didesnis nei bankų nustatytas palūkanų kursas. 3. Dividendai: Tai yra piniginis atlygis, kuris duodamas akcijos savininkui kaip dalis pelno, kurį uždirbo kompanija per finansinius metus. Tai yra paskelbiama kasmetiniame generaliniame kompanijos susitikime. Kuo daugiau akcijos vienetų turi, tuo daugiau pinigų gausi finansinių metų pabaigoje. 4. Bonuso sistema: tai yra nemokamos akcijos, kurios yra išduodamos esamiems kompanijos bendrasavininkams. Kartais bonusų sistema paskelbiama vietoj dividendų. 5. Akcijų kainos kyla ir leidžiasi priklausomai nuo paklausos ir pasiūlos veiksnių. Tai reiškia, kad akcijų verslas, susiklosčius idealioms sąlygoms, gali paversti tave turtingu per naktį. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Akcijų kainų spartus nuosmukis. Dėl įvairiausių sąlygų akcijų kainos gali sparčiai sumažėti, todėl įžvalgus investuotojas privalo žinoti, kada turi pirkti – parduoti ir kaip elgtis akcijos nuosmukio metu. 2. Kartais kompanijos gali būti likviduojamos, tokiu būdu gali būti prarastos visos investicijos. 3. Apgaudinėjantys akcijų brokeriai: jei asmuo yra nepatyręs investavime, dažniausiai jam tenka samdyti brokerį, kuris galėtų padėti investuoti į akcijas, kurios galiausiai atneštų pelno. Tačiau pasitaiko brokerių, kurie gavę investuotojo pinigus panaudoja juos pagal savo požiūrį, savo reikmėms.

Akcijų kainų nustatymas

Yra tūkstančiai akcijų, tačiau didžiausių, labiausiai žinomų, turtingiausių korporacijų akcijos yra listinguojamos Niujorko akcijų biržoje (NYSE). Birža pradėjo savo veiklą dar 1792 m. ir šiai dienai yra stipriai pakitusi. 1886 m. NYSE pasiekė 1 milijono akcijų pardavimo ribą, o štai 1887 m. kas dieną jau buvo parduodama 500 milijonų akcijų. 1997 m. akcijų pardavimai per dieną pasiekė 1 milijardą (Conte, Karr 2012).

Akcijų kainos yra nustatomos daugybės faktorių, kurių nei vienas analitikas negali pastoviai nuspėti ar perprasti. Ekonomistai sako, kad akcijų kainos atspindi ilgojo laikotarpio kompanijos uždarbį. Investuotojai yra pritraukiami prie kompanijų akcijų, kadangi ateityje jie tikisi grįžtančio didesnio pelno. Kadangi daugybė žmonių nori pirkti sėkmingų įmonių akcijas, todėl yra tendencija, kad akcijos kainos kils. Kita vertus, investuotojai nenoriai perka akcijas tų kompanijų, kurios yra patyrusios finansinių nuosmukių, todėl automatiškai tokios kompanijos akcijos kaina krenta žemyn.

Prieš perkant akcijas, investuotojai yra linkę viską išsinauginėti apie kompaniją: verslo klimatą, išvaizdą, reputaciją, perspektyvas, finansinę padėtį. Jei pastarieji kriterijai atitinka investuotojo lūkesčius, o akcijos kaina yra mažesnė nei potencialus uždarbis, tuomet yra investuojama.

Palūkanų normos kitimo tendencija taip pat daro įtaką akcijų kainų kitimui (akcijų kaina krenta), dalinai todėl, kad tai praneša apie bendrą ekonomikos aktyvumo sulėtėjimą, korporacijų uždarbius ir taip pat todėl, kad palūkanų normos išvilioja investuotojus iš akcijų rinkos ir priverčia investuoti į palūkanų normas. Tuo tarpu, mažėjant palūkanų normai, viskas vyksta priešingai (akcijų kainos kyla).

Momentinis kainų šuolis gali iškraipyti akcijų kainas. Kylančios kainos įprastai pritraukia daugiau pirkėjų į rinką, automatiškai padidėja poreikiai, todėl kainos kyla. Biržos makleriai dažnai naudojami proga ir kuomet kyla kainos jie nusiperka akcijų tam, kad vėliau jas galėtų perparduoti dar didesnėmis kainomis. Analitikai nuoseklų akcijų kainų kitimą apibūdina kaip „klestinčią“ rinką. Kada spekuliacinė karštinė baigiasi, kainos pradeda kristi. Dažnai atsitinka ir taip, jog nemažam investuotojų skaičiui kyla nerimas dėl mažėjančių kainų ir jie pradeda skubiai pardavinėti savo akcijas, kas sukelia momentinį nuosmukį (Conte, Karr 2012).

JAV akcijų biržas reguliuojančios agentūros

Vertybinių popierių ir keitimosi komisija buvo įkurta 1934 metais. Jos paskirtis reguliuoti vertybinių popierių ir akcijų rinką Jungtinėse Amerikos Valstijose. Iki 1929 metų, atskiros valstijos reguliavo vertybinių popierių kainas bei jų veiklą. Bet akcijų rinkos krizė įvykusi 1929 metais, kuri sukėlė Didžiąją depresiją, parodė, kad vertybiniai popieriai, akcijos buvo kontroliuojamos neadekvačiai. Vertybinių popierių aktas ir Vertybinių popierių keitimosi aktas suteikė federalinei valdžiai išskirtinį vaidmenį apsaugant mažus investuotojus nuo apgaulės ir palengvinant jiems perprasti įmonės finansines ataskaitas. Komisija užtikrina, kad daugybė sukurtų taisyklių padėtų pasiekti tikslą apsaugant investuotojus. Kompanijos, parduodančios akcijas, obligacijas, vertybinius popierius, privalo detalizuoti savo finansines ataskaitas ir padaryti, kad jos būtų nesunkiai viešai prieinamos. Vertybinių popierių ir keitimosi komisija nusprendžia kada įmonė pilnai atskleidžia savo finansinę veiklą. To reikia tam, kad investuotojai galėtų atlikti detalizuotus ir realistiškus vertybinių popierių ar akcijų įvertinimus. Vertybinių popierių ir keitimosi komisija taip pat

priziūri prekiavimą akcijomis ir administruoja taisykles, kurios skirtos tam, kad būtų išvengiama kainų manipuliacija. Taip pat, komisija reikalauja kompanijas pranešti visuomenei, kuomet pačios įmonės vadovai perka ar parduoda savas akcijas. Komisija taip pat stengiasi užkirsti kelia prekybai su informacija, kuri dar netapo viešai prieinama. Vertybinių popierių ir keitimosi komisiją sudaro penki nariai, kurie yra paskiriami prezidento. Ne daugiau kaip trys nariai gali būti iš tos pačios politinės partijos. Komisijos nariai yra renkami penkiems metams (Conte, Karr 2012).

Niujorko akcijų birža (NYSE)

Niujorko akcijų biržą (NYSE) yra akcijų birža įsikūrusi Niujorko mieste, kuri yra laikoma didžiausia paprastųjų akcijų birža pasaulyje, paremta visiška rinkos kapitalizacija. Ilgą laiką tarpą veikusi kaip privati organizacija, 2005 m. tapo viešu subjektu ir perėjo prie elektroninės tarpkontinentinės prekybos. Dukterinė NYSE kompanija yra vadinama NYSE Euronext, kuri susijungė su Europos biržomis 2007 m. NYSE šiandien yra atvira prekybai pirmadienį – penktadienį nuo 9:30 iki 16:00 vietos laiku. Akcijų birža taip pat yra uždaroma per visas sezonines atostogas. Serija susijungimų su kitomis akcijų biržomis leido Niujorko akcijų biržai tapti milžiniško dydžio bei daryti įtaką pasauliniu masteliu. NYSE vidutiniškai per dieną parduoda 1.46 mlrd. akcijų kiekvieną dieną, o listinguojamų įmonių kiekis svyruoja apie 2800 (Investopedia Staff 2016).

2 lentelė. Niujorko akcijų biržos raida nuo 1792 iki 2015 metų. (NYSE 2015)
Table 2. Evolution of New York stock exchange from 1792 to 2015. (NYSE 2015)

1792	Dvidešimt keturi brokeriai pasirašė Buttonwood'o susitarimą dėl prekybos vertybiniais popieriais Volstryto 68-ojoje gatvėje, Niujorke.
1817	Niujorko brokeriai įsteigė Niujorko akcijų biržą.
1982	Įsteigta tarptautinė Londono finansinių perspektyvų ir keitimosi birža (LIFFE).
1997	Tarpžemyninė energijos birža įsipareigojo sukurti naują OTC energijos rinką.
2000	Tarpžemyninė birža (ICE) suformuota sukurti skaidrią OTC energijos rinką.
2001	ICE išsiplėčia įsigydama tarptautinę naftos biržą.
2002	Euronext įsigijo LIFFE.
2006	NYSE ir Archipelago susijungė sukurdami NYSE Arca ir suformuodami pelno siekiančią organizaciją.
2007	NYSE susijungė su Euronext, sukurdami pirmąją tarp – Atlantinę akcijų biržos grupę.
2007	ICE pasirašė išskirtinę licenciją leidžiančią naudoti Russelo indeksą.
2008	NYSE Euronext įsigijo Amerikos akcijų biržą (AMEX).
2008	ICE įsigijo Creditex ir YellowJacket.
2009	ICE įsteigė dvi CDS atsiskaitymo kontorą, kurios greit tapo pasaulinėmis lyderėmis.
2011	ICE investavo į atsiskaitymų perlaidų tiekėją Cetip.
2013	Tarpžemyninė birža įsigijo Nyse Euronext, kad būtų sukurta pirmąją akcijų rinką.
2014	ICE paskelbė apie planus investuoti į Olandijos atsiskaitymų kontorą.
2015	NYSE investuoja į bitcoinų pinigines Coinbase.
2015	ICE įsigijo lyderiaujančią duomenų ir informacijos tiekėją.

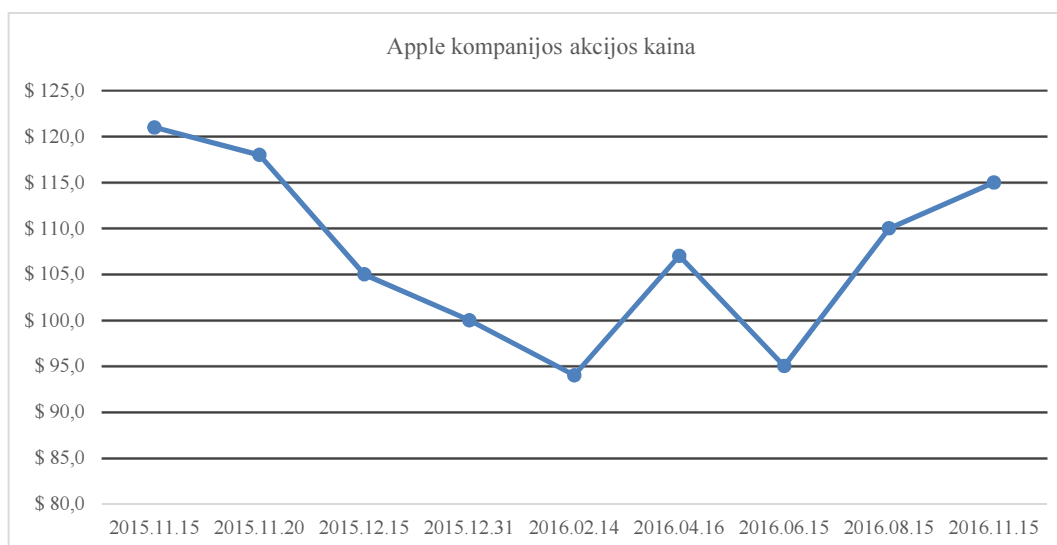
NASDAQ

1971 m. vasario 8d. buvo įkurta nauja akcijų birža – NASDAQ. NASDAQ tapo pirmąją akcijų biržą pasaulyje, kuri prekiautų akcijomis elektroniniu būdu, o ir didžioji dalis listinguojamų įmonių yra iš informacinių technologijų sektoriaus. Šiai dienai yra listinguojama daugiau kaip 3000 kompanijų akcijos.

Nasdaq ir NYSE listinguojamos didžiausios amerikietiško kapitalo įmonių akcijos:

Apple Inv (NASDAQ: AAPL) – \$672,46 mlrd.

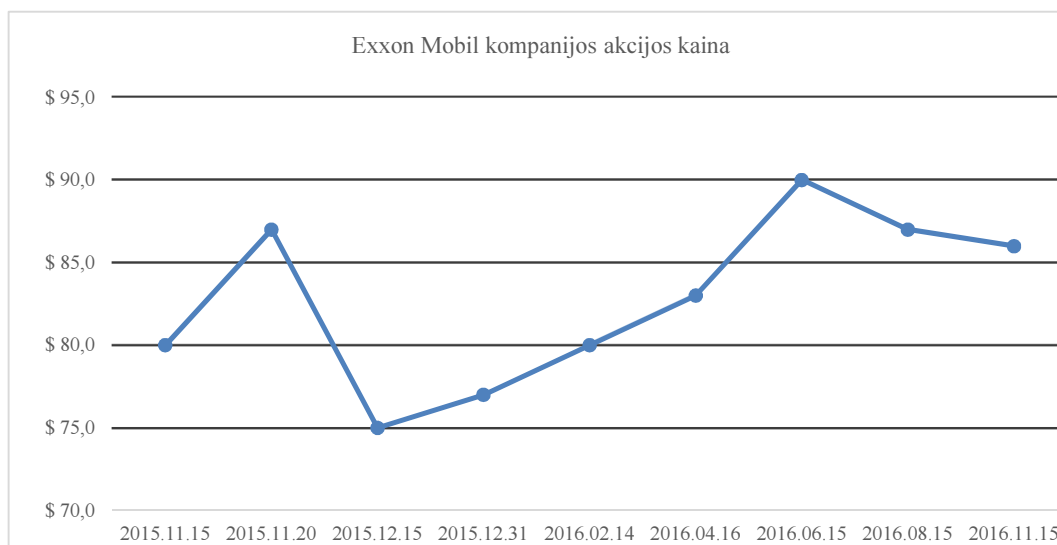
Apple kuria ir parduoda mobiliuosius telefonus, multimedijos įrenginius, personalinius kompiuterius, nešiojamus muzikos grotuvus. Taip pat pardavinėja programinę įrangą (The Online Investor Staff 2016a).

I grafikas. Apple kompanijos akcijos kainos svyravimai (sudaryta remiantis The Online Investor Staff 2016a)
Graph 1. Fluctuation of Apple companies stock price (based on The Online Investor Staff 2016a)

Exxon Mobil Corp (NYSE:XOM) – \$404,86 mlrd.

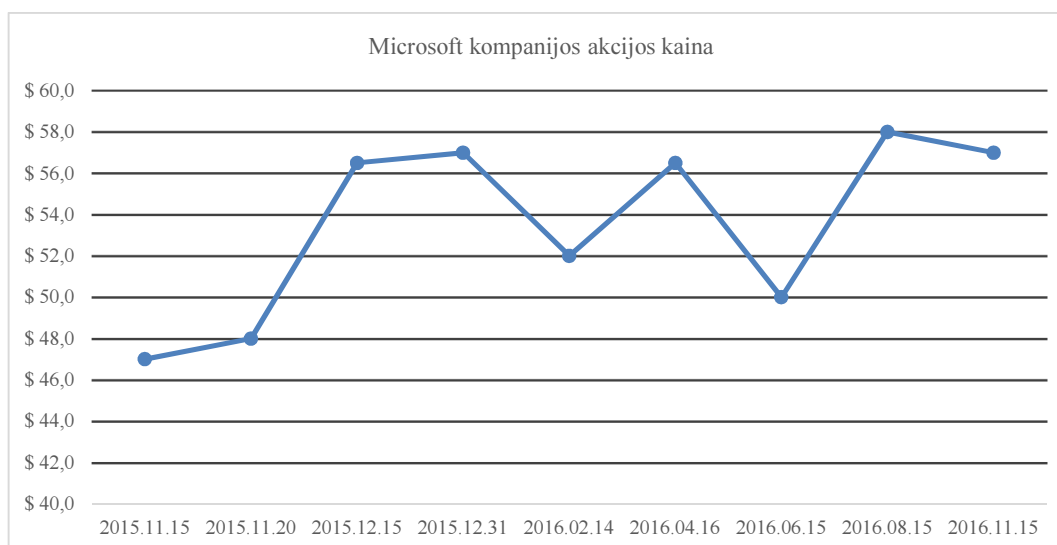
Exxon Mobil užsiima energijos verslu. Įmonė nuolatos ieško naujų neapdirbtos naftos ir natūraliųjų dujų šaltinių, kuriuos galėtų apdirbti ir parduoti kaip kuro produktus. Taip pat įmonė parduoda ir naftos produktus tokius kaip polipropileno plastikas (The Online Investor Staff 2016b).

2 grafikas. Exxon Mobil kompanijos akcijos kainos svyravimai (sudaryta remiantis The Online Investor Staff 2016b)
Graph 2. Fluctuation of Exxon Mobil company stock price (based on The Online Investor Staff 2016b)

Microsoft Corporation (NASDAQ:MSFT) – \$397,47 mlrd.

Microsoft įmonė užsiima įvairios programinės įrangos kūrimu, licencijavimu ir palaikymu. Įmonės produktai yra operacinės sistemos, serverių programos, verslo sprendimų programos, darbo stočių ir serverių palaikymo įrankiais, programinės įrangos plėtojimo įrankiais, video žaidimais. Taip pat kompanija gamina ir parduoda planšetes, žaidimų konsoles, telefonus, prietaisus, kurie integruojami su „debesų“ kompiuterija (The Online Investor Staff 2016c).

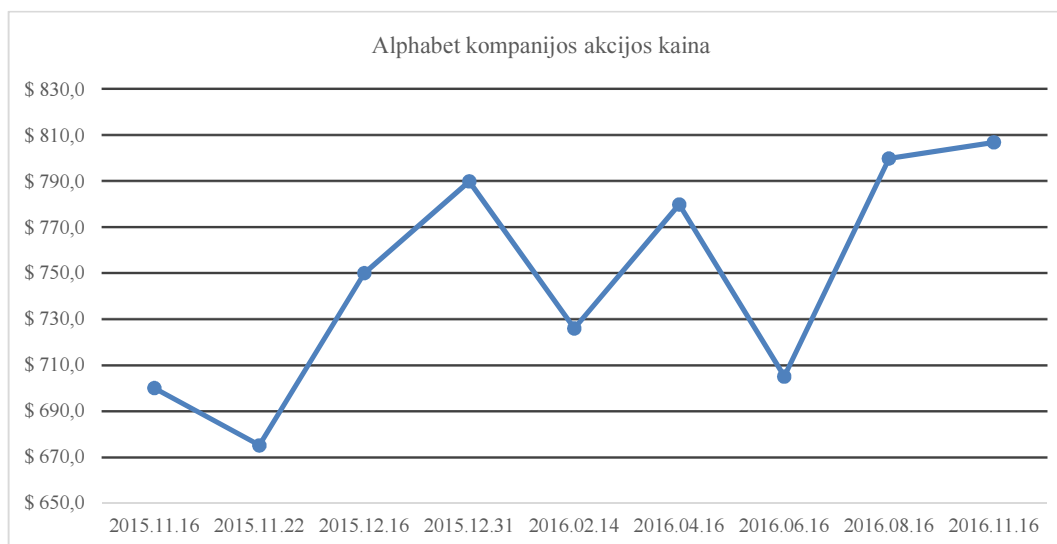

3 grafikas. Microsoft kompanijos akcijos kainos svyravimai (sudaryta remiantis The Online Investor Staff 2016c)
Graph 3. Fluctuation of Microsoft company stock price (based on The Online Investor Staff 2016c)

Alphabet Inc (NASDAQ:GOOGL) – \$371,20 mlrd.

Alphabet įmonė užsiima internetine reklama, kurią sudaro veiklos reklamos ir prekinio ženklo reklamos.

Veiklos reklamavimas sukuria ir rodo reklamas, kurias paspaudus, naudotojas yra nukreipiamas į tinklą, kuris buvo užsisakęs reklamos paslaugas. Prekinio ženklo reklama yra rodoma per filmuotą medžiagą, tekstą, paveikslėlius (The Online Investor Staff 2016d).

4 grafikas. Alphabet kompanijos akcijos kainos svyravimai (sudaryta remiantis The Online Investor Staff 2016d)
Graph 4. Fluctuation of Alphabet company stock price (based on The Online Investor Staff 2016d)

Amazon.com Inc. (NASDAQ:AMZN) –\$ 390.19 mlrd.

Amazon.com aptarnauja vartotojus per savo mažmeninės prekybos svetainių tinklą. Įmonė yra sukūrusi savo tinklą taip, kad į jį būtų galima dėti privačius skelbimus, kurie vėliau galėtų būti nupirkti kitų asmenų (The Online Investor Staff 2016e).

5 grafikas. Amazon kompanijos akcijos kainos svyravimai (sudaryta remiantis The Online Investor Staff 2016e)
Graph 5. Fluctuation of Amazon company stock price (based on The Online Investor Staff 2016e)

NYSE ir NASDAQ veikimo principai

Kalbant apie akcijų rinkas, vietą, kurioje paprastosios akcijos yra keičiamos tarp pirkėjų ir pardavėjų, pirmas dalykas, kuris šauna mums į galvą, kad tai yra NYSE arba NASDAQ. Šios dvi biržos parduoda didžiausią dalį paprastųjų akcijų Šiaurės Amerikoje bei pasaulyje. Tuo pat metu abiejų biržų veikimo principas yra visiškai kitoks. Suvokimas skirtumų tarp šių biržų padės perprasti akcijų biržas ir mechanizmą prieš perkant ar parduodant akcijas.

Vietą, kurioje vyksta apsikeitimai reiškia ne tiek gatvės adresą, bet vietą, kurioje vyksta pirkimai. Niujorko akcijų biržoje, visi pardavimai vyksta fizinėje vietoje, prekybos aikštėje Niujorko mieste. Tuo tarpu NASDAQ neturi fizinės prekybos aikštės, o remiasi tik telekomunikacijų tinklu. Žmonės nesirenka kažkurioje konkrečioje vietoje. Vietoje to, prekyba vyksta tiesiogiai tarp investuotojo ir jo pirkėjų ar pardavėjų, kurie yra rinkos formuotojai, per sudėtingą elektroninę sistemą, kuri jungia vienus su kitais (Investopedia Staff 2016a).

Esminis skirtumas tarp NYSE ir NASDAQ yra tai, koku būdu parduodami vertybiniai popieriai tarp pirkėjų ir pardavėjų. NASDAQ pardavėjų rinka, yra tokia rinka, kurioje dalyviai akcijas perka ne tiesiogiai, tačiau per pardavėją, kuris yra rinkos formuotojas. NYSE yra aukciono principu paremta rinka, kur asmenys perka-parduoda vieni su kitais, ir atsiranda aukcionai: didžiausia statoma suma yra suderinama su mažiausia prašoma suma (Investopedia Staff 2016b).

Ir galiausiai ilgą laiką tarp NYSE buvo privati, tuo tarpu NASDAQ buvo skelbiama kaip viešai prieinama įmonė. 2006 metų kovą NYSE nusprendė tapti vieša įmone (Investopedia Staff 2016c).

Lietuvos ir Jungtinių Amerikos Valstijų akcijos rinkų palyginimas

Investavimas yra gyvybiškai svarbus visoms pasaulio šalims, kadangi investicijos skatina ekonomikos augimą, o atitinkamai ekonomikos augimas iššaukia naujus ekonominius veiksnius: kuriamos naujos darbo vietos, didėja užimtumas, mažėja nedarbas, didėja gyventojų pajamos.

Lyginant Jungtinių Amerikos Valstijų ir Lietuvos akcijų rinkas, turime labai skirtingas situacijas. Amerikiečiai yra linkę investuoti į akcijas, vertybinius popierius ar obligacijas, kadangi jie laikosi nuomonės, kad investavimas jiems padeda neprarasti pinigų dėl vykstančios infliacijos, valiutų kursų svyravimų, politinės padėties. Svarbu pastebėti, kad didžiulį investicijos mastą veikia ir tai, kad šalis visą laiką plėtojo kapitalizmą ir jo teorijas. Todėl nenuostabu, kad didžiąją investicijos piliečiai yra linkę nuolatos ieškoti būdų kaip generuoti papildomas pajamas.

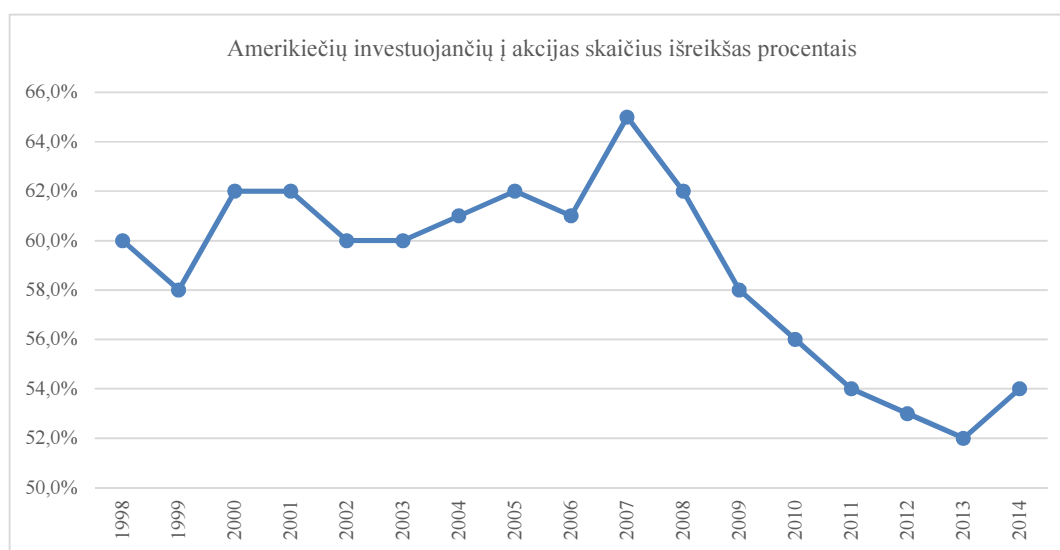
Lietuvoje investavimas į vertybinius popierius, akcijas yra sąlyginai mažas ir siekia 11,2 % (3 lentelė), tuo tarpu Jungtinėse Amerikos Valstijose 54 % gyventojų (6 grafikas) turi akcijų ar vertybinių popierių (į procentinį skaičiavimą nėra įtraukiamas pensijų fondas abiejų šalių atvejais).

3 lentelė. Lietuvių investicijos į skirtingas taupymo priemones % (sudaryta remiantis Lietuvos banko duomenimis 2015)
Table 3. Lithuanian investment into different savings measures % (based on The Bank of Lithuania data 2015)

Taupymo priemonė	Didieji miestai	Kiti miestai	Kaimai	Iš viso
Investiciniai vienetai pensijų funde	32,6	28,8	36,0	32,0
Investiciniai vienetai investicijų funde	5,5	1,6	4,0	4,4
Skolos vertybiniai popieriai	2,7	2,1	1,3	2,4
Įmonių akcijos	8,8	3,1	4,0	4,4

4 lentelė. Taupymo priemonės % pagal namų ūkio išsilavinimą (sudaryta remiantis Lietuvos banko duomenimis 2015)
Table 4. Saving measures % by household education (based on The Bank of Lithuania data 2015)

Taupymo priemonė	Bent vienas namų ūkio asmuo su aukštuoju išsilavinimu	Nė vienas namų ūkio asmuo neturi aukštojo išsilavinimo
Investiciniai vienetai pensijų funde	36,0	17,3
Investiciniai vienetai investicijų funde	5,2	1,2
Skolos vertybiniai popieriai	2,7	1,2
Įmonių akcijos	8,3	1,9

6 grafikas. Investuojančių ir turinčių akcijas, vertybinius popierius gyventojų kiekis išreikštas %
(remiantis Justin McCarthy duomenimis 2015)
Graph 6. Number of people expressed in % who invest and has stocks and securities
(based on Justin McCarthy data 2015)

Lietuvos gyventojų padėtis ir požiūris į investicijas yra kiek kitoks. Lietuviai į akcijas, obligacijas ir vertybinius popierius investuoja ženkliai pasyviau nei Jungtinėse Amerikos Valstijose. Mažą investicijų kiekį lemia per mažas suvokimas apie akcijas ir jų veikimą, privalumus bei trūkumus. Taip pat įtaką daro ir tai, kad lieka sąlyginai ne daug papildomų (taupomų) lėšų. Pati investavimo procedūra nėra galutinai išvystyta. Mažas vyriausybės skatinimas investuoti. Dažnai susiduriama su atveju, kad siekiama greitos ir didelės grąžos.

Išvados

1. Akcijų, vertybinių popierių pirkimas Jungtinėse Amerikos Valstijose, dėl stipriai išplėto kapitalizmo, yra natūralus reiškinys. Tuo tarpu Lietuvoje žmonės į akcijas ir vertybinius popierius žiūri labai atsargiai, egzistuoja nepasitikėjimas investiciniais fondais, o tai lemia, kad šalyje į akcijas investuojama gerokai mažiau lėšų nei Jungtinėse Amerikos Valstijose. Tam įtakos taip pat turi nauja ekonominė santvarka įsigalėjusi Lietuvoje po sovietmečio.

2. Akcijų, obligacijų ir vertybinių popierių kainos yra nustatomos daugybės veikiančių faktorių, tačiau tikslaus augimo ar kritimo nuspėti neįmanoma. Laikoma, kad žmogus priima neprognozuotus sprendimus, kurie daro įtaką ekonomikai.

3. Akcijų, obligacijų bei vertybinių popierių pirkimas ir pardavimas vyksta daug paprasčiau dėl esančios technologinės pažangos, kuri leidžia sekti įvairius įvykius ir investavimą atlikti nuotoliniu būdu. Be to pradedantiems investuotojams yra siūloma investicinė pagalba, o pati akcijų birža yra kontroliuojama atitinkamų agentūrų siekiant apsaugoti smulkius investuotojus ir suteikti jiems reikalingą informaciją.

4. Investicinių indėlių egzistavimas skatina ekonomikos augimą, kas leidžia toliau plėtotis kapitalizmui, tačiau tuo pačiu kelia grėsmę dėl pernelyg aukšto infliacijos augimo tempo.

5. Investavimas į akcijas sukuria galimybę investuotojui susiklosčius palankioms aplinkybėms greitai praturtėti dėl akcijų kainos priklausomybės nuo pasiūlos ir paklausos veiksnių. Kita vertus akcijų kainos gali sparčiai kristi, todėl investuotojas privalo atidžiai sekti kitimo tendencijas norėdamas gauti pelną.

Literatūra

- BeBussinesed. 2016. *History of the stock market* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://bebusinessed.com/history/history-of-the-stock-market/>
- Conte, C.; Karr, A. 2012. Outline of the USA economy: stocks, commodities, and markets (Chapter 5) [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://usa.usembassy.de/etexts/oecon/chap5.htm>
- Holyguy. 2011. Advantages and Disadvantages of investing in shares [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://hubpages.com/money/advantages-and-disadvantages-of-investing-in-shares>
- Investopedia Staff. 2016. *Stocks basics: different types of stocks* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.investopedia.com/university/stocks/stocks2.asp>
- Investopedia Staff. 2016. *The NYSE and Nasdaq: how they work* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.investopedia.com/articles/basics/03/103103.asp>
- Lukošius, R. 2016a. *Akcijos* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.finansistas.net/akcijos.html>
- Lukošius, R. 2016b. *Akcijų birža* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.finansistas.net/akciju-birza.html>
- McCarthy, J. 2015. *Just over half of Americans own stocks, matching record low* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.gallup.com/poll/190883/half-americans-own-stocks-matching-record-low.aspx>
- The Online Investor Staff. 2016a. *20 Largest U.S. companies by market capitalization* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.theonlineinvestor.com/slideshows/?slideshow=largecaps&page=20>
- The Online Investor Staff. 2016b. *20 Largest U.S. companies by market capitalization* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.theonlineinvestor.com/slideshows/?slideshow=largecaps&page=19>
- The Online Investor Staff. 2016c. *20 Largest U.S. companies by market capitalization* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.theonlineinvestor.com/slideshows/?slideshow=largecaps&page=18>
- The Online Investor Staff. 2016d. *20 Largest U.S. companies by market capitalization* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.theonlineinvestor.com/slideshows/?slideshow=largecaps&page=17>
- The Online Investor Staff. 2016e. *20 Largest U.S. companies by market capitalization* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.theonlineinvestor.com/slideshows/?slideshow=largecaps&page=16>

UNITED STATES OF AMERICA STOCK MARKET

Ignas ŽILINSKAS, Regina GURKŠNIENĖ

Abstract. Clarified terms related with stock market. Revealed history of stock market. Analysing United States of America – reviewed main stock markets and institutions which are made to control stock market. The article discusses stock, government securities, obligation importance for United States of America economy. The comparison of stock exchanges and operating principles between New York and Nasdaq were made. There is also provided overview of biggest USA companies stock prices. Revealed factors, which makes influence for stock markets and government securities price. Seeking for the main advantages and disadvantages by investing into stocks, government securities and obligations. In this article there is a comparison of stocks markets between United States and Lithuania.

Keywords: stock market, stock exchange, dividends, stocks, investor, stockbroker.